

რამაზ კობიძის „ციხიდან ციხეში“ – „სტალინური კოჰორტის“ შესახებ

კოჭლოშვილი ნინო

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თელავი

<https://doi.org/10.52340/idw.2021.521>

აბსტრაქტი. დოკუმენტური პროზა ავტორის თანადროული ეპოქალური პრობლემების, ისტორულ-პოლიტიკური მოვლენებისა თუ საზოგადოებრივი აზროვნების განვითარების უშუალო აღწერით ყოველთვის მკითხველის ცხოველი ინტერესის საგანია. მიუხედავად იმისა, რომ დოკუმენტური ტიპის ნაწარმოებებისთვის, გარკვეულწილად, მთხრობელის სუბიექტივიზმი უცხო არ არის მაინც მისი უმთავრესი ღირსება რეალური საწყისებია.

საინტერესოა რამაზ კობიძის, „სტალინური კოჰორტის“ ერთ-ერთი მსხვერპლის, მოგონებათა წიგნი „ციხიდან ციხეში“.

წიგნის ავტორი მოგონებებამდე საგანგებოდ ამახვილებს ყურადღებას დოკუმენტური პროზის აუცილებლობაზე. მას არა მარტო მწერალთათვის, არამედ სახელმწიფო მოღვაწეთათვისაც კი, სავალდებულოდ მიაჩნდა დოკუმენტური ტიპის ნაწარმოების, კერძოდ, მემუარების შესაქმნელად რამდენიმე უკანასკნელი წელწადის შემონახვა. მისი აზრით, თუ სახელმწიფო მოღვაწემ შთამომავლობას დოკუმენტური ტიპის ნაწარმოები არ დაუტოვა, ეს მუდამ იქნება მიზეზი არეულობის, შეხლა-შემოხლისა და ზოგჯერ სამოქალაქო ომებისაც კი.

რამაზ კობიძის „ციხიდან ციხეში“ მემუარების მაგიერ შემნილი დოკუმენტური ტიპის მეტად საინტერესო ნაწარმოები სათაურიდანვე განაწყობს მკითხველს „სტალინური კოჰორტის“ ნამოქმედარის გასაცნობად და გასააზრებლად, რომლის მსხვერპლიც თავად ნაწარმოების ავტორი არაერთხელ ყოფილა, როგორც „ფარული ანტისაბჭოთა ახალგაზრდული პროფაშისტური სამხედრო-სააჯანყებო ორგანიზაციის წევრი“.

მოგონებათა წიგნში პოლიტიკური დევნა-შევიწროების კონკრეტული ფაქტების გარდა, რომლებსაც არა მარტო მწერლის, არამედ მისი მეგობრებისა და ახლობლების ცხოვრებაშიც არცთუ იშვიათად ჰქონდა ადგილი, ზოგადადაც ვხვდებით სტალინური რეჟიმისათვის დამახასიათებელი სისატიკისა და განუკითხაობის სულისშემძვრელ სურათებს.

რამაზ კობიძის მოგონებათა წიგნი „ციხიდან ციხეში“ უაღრესად საყურადღებო წყაროა საბჭოური ყოფის არაერთი მნიშვნელოვანი მოვლენის შესასწავლად. მასში დოკუმენტური პროზისთვის დამახასიათებელი უშალობითაა გადმოცემული სტალინური რეჟიმისთვის დამახასიათებელი იდეოლოგიური წნეხის არაერთი შემთხვევა, რამაც იმდროინდელი ინტელექტუალური საზოგადოების დიდი ნაწილის ზომბირება შეძლო, „სტალინური კოჰორტის“ ღირსეულ წარმომადგენლად აქცია, რომელმაც ქართული ინტელიგენციის დიდი ნაწილი გაანადგურა, სამაგიეროდ „საბჭოთა გენერაციის ინტელიგენცია“ გამოწვრთნა, გამოზარდა და ქვეყნის მომავალიც ჩააბარა.

საკვანძო სიტყვები: დოკუმენტური პროზა, მემუარები, სტალინური რეჟიმი

დოკუმენტური პროზა ავტორის თანადროული ეპოქალური პრობლემების, ისტორულ-პოლიტიკური მოვლენებისა თუ საზოგადოებრივი აზროვნების განვითარების უშუალო აღწერით ყოველთვის მკითხველის ცხოველი ინტერესის საგანია. მიუხედავად იმისა, რომ დოკუმენტური ტიპის ნაწარმოებებისთვის, გარკვეულწილად, მთხრობელის სუბიექტივიზმი უცხო არ არის მაინც მისი უმთავრესი ღირსება რეალური საწყისებია.

საინტერესოა რამაზ კობიძის, „სტალინური კოჰორტის“ ერთ-ერთი მსხვერპლის, მოგონებათა წიგნი „ციხიდან ციხეში“.

წიგნის ავტორი მოგონებებამდე საგანგებოდ ამახვილებს ყურადღებას დოკუმენტური პროზის აუცილებლობაზე. მას არა მარტო მწერალთათვის, არამედ სახელმწიფო მოღვაწეთათვისაც კი სავალდებულოდ მიაჩნდა დოკუმენტური ტიპის ნაწარმოების, კერძოდ, მემუარების შესაქმნელად რამდენიმე უკანასკნელი წელწადის შემონახვა. მისი აზრით, თუ სახელმწიფო მოღვაწემ შთამომავლობას დოკუმენტური ტიპის ნაწარმოები არ დაუტოვა, ეს მუდამ იქნება მიზეზი არეულობის, შეხლა-შემოხლისა და ზოგჯერ სამოქალაქო ომებისაც კი.

„კაცმა რომ თქვას, სახელმწიფო მოღვაწე ვალდებულიც კია, მემუარები დაწეროს, ალბათ, დადგება დრო, როცა მემუარების დაწერა ისევე სავალდებულო იქნება, როგორც ნაცნობთან მისალმება ან მეზობელი ქვეყნის გაფრთხილება, თუ მასზე თავდასხმას აპირებ.“

მაშინ ყოველი პრეზიდენტი და პრემიერ-მინისტრი უფრო წინდახედულად იმოქმედებს და, ვინ იცის, ზნეობრივი კანონის დაცვასაც კი შეეცადოს, რაკილა ეცოდინება, რომ პენსიაზე გასულმა ყოველი თავისი ნაბიჯი ზუსტად უნდა აღწეროს და განსასჯელად შთამომავლობას დაუტოვოს.

ისტორიკოსებსაც საქმე გაუადვილდებათ. კაცობრიობა ამით ბევრს მოიგებს_ მას უკეთ ეცოდინება საკუთარი ისტორია“(კობიძე, 1992,7).

სტალინური რეჟიმი, რომელმაც ათეულობით მილიონი ადამიანი ისე ამოჟლიტა, რომ ახლობლებისთვის საფლავიც კი უცნობი გახადა, სხვაგვარად ფიქრობდა. ამიტომაც ეზედმეტებოდა „გენერალსიმუსს“ მემუარების დაწერა.

რამაზ კობიძის „ციხიდან ციხეში“ მემუარების მაგიერ შემნილი დოკუმენტური ტიპის მეტად საინტერესო ნაწარმოები სათაურიდანვე განაწყობს მკითხველს „სტალინური კოჰორტის“ ნამოქმედარის გასაცნობად და გასააზრებლად, რომლის მსხვერპლიც თავად ნაწარმოების ავტორი არაერთხელ ყოფილა, როგორც „ფარული ანტიისაბჭოთა ახალგაზრდული პროფამისტური სამხედრო-სააჯანყებო ორგანიზაციის წევრი“.

მოგონებათა წიგნში პოლიტიკური დევნა-შევიწროების კონკრეტული ფაქტების გარდა, რომლებსაც არა მარტო მწერლის, არამედ მისი მეგობრებისა და ახლობლების ცხოვრებაშიც არცთუ იშვიათად ჰქონდა ადგილი, ზოგადადაც ვხვდებით სტალინური რეჟიმისათვის დამახასიათებელი სისატიკისა და განუკითხაობის სულისშემძვრელ სურათებს. „ბევრზე ბევრ ღირსეულ, ფიზიკურადაც მეტად ძლიერ და ამტან ადამიანებს...კვითხულობთ მემუარებში, _ ისეთ ჩვენებებზე აქვთ ხელი მოწერილი, რომ მერე, სულის მოთქმის შემდეგ, თუ დახვრეტას რაიმე სასწაულით გადაურჩნენ, თვითონვე სასოწარკვეთას ეძლეოდნენ, ეს რა დამემართაო. ბევრი თავსაც იკლავდა. სწორედ ეს მეთოდი შიშისა დედ-მამის, ცოლ-შვილის, ძმებისა თუ დების ბედის გამო, რაც მხოლოდ ფანტაზიის ნაყოფი სულაც არ გახლდათ, ვინაიდან უდანაშაულო მამების, ქმრებისა თუ ძმების კვალდაკვალ ასევე უდანაშაულო შვილები, ცოლ-შვილი თუ და-მმანი გაუყოლებიათ, იყო უმთავრესი „არგუმენტი“, რასაც ეყრდნობოდა სტალინური სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის ყოვლისშემუსვრელი ძლიერება“(კობიძე, 1992, 115).

თერთმეტწლიანი კატორღული ცხოვრების მიუხედავად, რამაზ კობიძე ღმერთს მადლობას სწირავდა, რომ განგებამ ააცილა, როგორც თავად იტყოდა „იდეალისტებსა და იმპერიალიზმის აგენტებთან“, იდეალისტებსა და ხალხის მტრებთან“, „იდეალისტებსა და იდეოლოგიურ დივერსანტებთან“, „იდეალისტებსა და კოსმოპოლიტიზმის მედროშეებთან“ და ზოგადად „იდეალიზმის ჭაობში ჩაფლულებთან“ თანამშრომლობას, რადგან მხოლოდ იშვიათი თუ გადაურჩა განადგურებას, „ხომ შეიძლებოდა, „იდეურ ამხანაგებს ავყოლოდი და... რითი ვიყავი დაზღვეული? რამდენი ვიცი, რომ დიდებულ მეცნიერებს დღისით ქვასა და გუნდას უშენდა, შეღამებულზე კი სახლში მიუცუცქედებოდა და ბოდიშს უხდიდა, რა მექნა დამავალესო...“(კობიძე, 1992, 43).

რამაზ კობიძე თავის მემუარებში სახელმწიფო უშიშროების შენობისა და შინაგანი ციხის აღწერაზედაც ამახვილებს ყურადღებას, გვიყვება იმ უცნაურობებზე, რაც ზედმიწევით ემსახურებოდა სტალინის მიზნებს. იგი ამ შენობებს მოიხსენიებს, როგორც აგრეგატს, რომელსაც

ადამიანთა დათრგუნვა, მისი სრული ფიზიკური და მორალური განადგურება ჰქონდა დაკისრებული. ეს ვეებერთელა კომპლექსი, ადამიანთა უმოწყალოდ ცემის, დასახიჩრებისა და ხოცვის ადგილი, როგორც რამაზ კობიძე გადმოგვცემს, სტერილური სისუფთავით იყო გამორჩეული. ადამიანთა სისხლი, თმების ნაგლეჯები, ამომტვრეული კბილები და თეთრეულისა და ტამნსაცმლის ნაფლეთები სადამსჯელო ოპერაციების შემდეგ მალევე გაჰქონდათ... მოკრიალებული იატაკი, მზინავი ავეჯი, ლაპლაპა ტელეფონი, უზადოდ ჩაცმული ჩეკისტები და სისუფთავის მკაცრად დამცველი პოლკოვნიკი მოროზოვი, რომელიც ფანჯრის რაფებიდან ქათქათა ცხვირსახოცით ამოწმებდა ციხის ჰიგიენას ადამიანთა კვნესის, გმინვის, ბლავილისა და გოდების ყოველგვარ კვალს აქრობდა.

რამაზ კობიძე სამი თვის განმავლობაში იმყოფებოდა შინაგან ციხეში, იყო მომსწრე და თვითმხილველი ბევრნაირი სისასტიკის, რამაც გაუჩინა საფიქრალი, რამდენად გაუძლებდა ძვლების მტვრევას, თმების ბლუჯა-ბლუჯა გლეჯას, ფრჩხილებში ნემსების შერჭობასა და სვადასხვაგვარ მანიპულაციებს რაც მაშინდელ ჩეკისტებს ძალიან კარგად გამოსდიოდათ, მისი აზრით, ისეთ თემებზე, „როგორცაა „გამოტეხეს, ვერ გამოტეხეს, გაუძლო, ვერ გაუძლო“ ყველაზე ხშირად ისინი მსჯელობდნენ, „ვისაც ჩეკას ჯურღმულებში არც კი ჩაუხედავთ. რომ ჩაეხედათ, ნაკლებს იმსჯელებდნენ“.

რამაზ კობიძე თავის მემუარებში იხსენებს 1935 წელს მოსკოვში ქართული კულტურის დეკადის გამართვას. როგორც მემუარების ავტორი აღნიშნავს, საზღვარგარეთის პრესაში აქტიურად დომინირებულმა აზრმა „რას უნდა წარმოდგენდეს რუსეთი და რუსი ხალხი, თუკი მას ვიღაც კავკასიელი ველური ტომის შვილი მართავსო“ სტალინი იძულებული გახდა ქართული კულტურის საუკეთესო წარმომადგენლები მოსკოვში მიეწვია და ქართული კულტურის მონაპოვართ საკუთარი თავის რეაბილიტაცია მოეხდინა, ასეც მოხდა, ქართული კულტურის მესვეურებმა მიხეილ ჯავახიშვილმა, ტიცინან ტაბიძემ, პაოლო იაშვილმა, ევგენი მიქელაძემ, სანდრო ახმეტელმა თავისი სიტყვა თქვეს, თუმცა, საქართველოში დაბრუნებულებს როგორი „ჯილდო“ ხვდათ წილად საყოველთაოდ ცნობილია. სახელმწიფო უშიშროების შენობისა და შინაგანი ციხის სტერილური სისუფთავისა არ იყოს ესეც ხომ „გენერალისიმუსის“ ხელწერაა.

რამაზ კობიძე არაერთხელ ეხმიანება ქართული კულტურის საუკეთესო წარმომადგენელთა სვე-ბედს, რომლებიც სტალინის რეჟიმმა უსამართლობის მსხვერპლად აქცია, თუმცა, ამავედროულად აფიქრებს „სტალინური კოჰორტის“ წარმომადგენელთა განაჩენი, მათი „ვინც საქართველოს მხოლოდ უბედურება მოუტანა, ვინც სტალინთან ერთად ნერგავდა უსამართლობას, განუკითხაობას, სიცრუეს, სიყალბეს, სისასტიკეს და ყოველგვარ სხვა უბედურებას, შემდეგ კი ყალბი ბრალდების საფუძველზე დახვრიეტს, ესე იგი, თვითონაც უსამართლობის, განუკითხაობისა და სისასტიკის მსხვერპლნი შეიქნენ. ახია მათეო იტყვის ზოგიერთი. მაგრამ საქმე ასეც არ არის. უსამართლობა-მუდამ უსამართლობაა. საზოგადოებრივი წესრიგის თუ სახელმწიფო უშიშროების დამცველმა ვინმე კაცისმკვლეელი, ბანდიტი და მმარცველი რომ დაიჭიროს, ეს დიდი დანაშაულები არც კი უხსენოს და რაღაც შეთხზული, ყურით მოთრეული ბრალდების საფუძველზე სიცოცხლეს გამოასაღმოს, ადამიანებს, ხალხს უთუოდ პროტესტის გრძნობა გაუჩნდება. და ის პროტესტის გრძნობა სამუდამოდ დარჩება ხალხის გულში“ (კობიძე, 1992,157). მიუხედავად იმის, რომ „ამ ადამიანებმა მთელი თავისი ენერგია მოახმარეს ხალხის ცნობიერებაში ყალბი პოსტულატების, ისტორიული სიცრუის, ფარისევლობის, მამებლობის, უსამართლობის დამკვიდრებას, მათ გვასწავლეს ოვაციების გამართვა მკვლელებისა და მმარცველებისათვის“ (კობიძე, 1992,157), ამ ადამიანების გაქრობითა და განადგურებით სიყალბე და სიცრუე არა თუ მოისპო, არამედ იმძლავრა, ფესვი გაიღდა, გაიფურჩქნა, „აკადემიური“ და „მეცნიერული“ ფორმებიც კი მიიღო, სტალინის „ისტორიულმა“ გამარჯვებამაც არ დაახანა და ქართველთაგან პრობლემები პრობლემებად დარჩა.

რამაზ კობიძის მოგონებათა წიგნი „ციხიდან ციხეში“ უაღრესად საყურადღებო წყაროა საბჭოური ყოფის არაერთი მნიშვნელოვანი მოვლენის შესასწავლად. მასში დოკუმენტური პროზისთვის დამახასიათებელი უშულობითაა გადმოცემული სტალინური

რეჟიმისთვის დამახასიათებელი იდეოლოგიური წნეხის არაერთი შემთხვევა, რამაც იმდროინდელი ინტელექტუალური საზოგადოების დიდი ნაწილის ზომბირება შეძლო, „სტალინური კოჰორტის“ ღირსეულ წარმომადგენლად აქცია, რომელმაც ქართული ინტელიგენციის დიდი ნაწილი გაანადგურა, სამაგიეროდ „საბჭოთა გენერაციის ინტელიგენცია“ გამოწვრთნა, გამოზარდა და ქვეყნის მომავალიც ჩააბარა.

ლიტერატურა:

1. კობიძე რ., (1992): „ციხიდან ციხეში“. გამომცემლობა „გეა“. თბილისი

Ramaz Kobidze – “From Prison to Prison”- about the "Stalinist Cohort"

Kochloshvili Nino

Iakob Gogebashvili State University, Telavi

Abstract

Documentary prose with a direct description of the author's contemporaneous epoch-making problems, historical-political events or the development of public thought is always the subject of the reader's interest. Although for works of the documentary genre, to some extent, the subjectivism of the narrator is not foreign, at least its main dignity is the real beginnings.

The book of memoirs "From Prison to Prison" by Ramaz Kobidze, one of the victims of the "Stalinist cohort" is very interesting.

The author of the book pays special attention to the necessity of documentary prose before recollection. He considered it obligatory not only for writers, but also for state figures, to keep the last few years for the production of documentary-type works, namely memoirs. In his view, if a statesman did not leave a documentary-type work to his descendants, it would always be a cause of unrest, strife, and sometimes even civil war.

From the title, a very interesting documentary based on Ramaz Kobidze's "From Prison to Prison" memoirs prepares the reader to get acquainted with and understand the work of the "Stalinist cohort", the victim of which was the author of the work as a member of the "Secret Anti-Soviet Youth Organization".

In addition to the specific facts of political persecution in the Book of Memoirs, which not infrequently took place not only in the life of the writer, but also in the lives of his friends and relatives, they also provide you with inspiring images of cruelty and disorder typical of the Stalinist regime.

Ramaz Kobidze's book of memoirs "From Prison to Prison" is an extremely interesting source for studying not a single important event of Soviet existence. It contains a number of cases of ideological pressure typical of the Stalinist regime, which zombified a large part of the intellectual community at the time, made them worthy representatives of the "Stalinist cohort." And they destroyed a large part of the Georgian intelligentsia, but the "Soviet generation intelligentsia" was trained, raised and handed over the future of the country.

Keywords: Documentary prose, memoirs, Stalinism